

Inese Dāvidsone

Sejas “plīvurs” kā musulmaņu sievietes identitātes rīks un politiskās teoloģijas sociālpolitiska barjera Eiropā

The Face “Veil” as a Tool of Muslim Women’s Identity and a Socio-Political Barrier of Political Theology in Europe

Anotācija

Sejas aizklāšana ir reliģiska barjera, kas sievieti jau gadsimtiem sargājusi no svešām acīm, ļaujot saglabāt tikumību un cieņu sabiedriskajā telpā. Līdz ar islāma izplatību pasaulē un citu kultūru un valstu likumu ietekmi vēsturiskais aspekts kļuvis apstrīdams, dodot pamatu bažām, šaubām, diskusijām, tiesas prāvām un reliģijas normu pārvērtēšanai. Rakstā aplūkots musulmaņu sievietes sejas ietērs no teoloģiskā un juridiskā viedokļa, islāma ticības pamatteksti, sieviešu tiesības un pienākumi pret valsti Eiropas valstu likumdošanā, kā arī tas, kāpēc sejas elements ir kļuvis par aktuālu tēmu musulmaņu kultūrā Eiropā.

Tēze – teoloģiski politiskie ierobežojumi rada slēptus draudus sociālajai videi un vājina sievietes identitātes vietu islāma ticībā. Rakstā blakus nostatīti islāma principi attiecībā uz sievietes lomu, izskatu, uzvedību un reliģijas gaidām un Rietumu sabiedrības izpratnes pretstats, kas politiski, sociāli un likumiski sievieti nereti ierobežo vēl vairāk nekā sejas aizsegums nikāba apģērbā.

Darbā izmantota vēsturiskā metode, veicot avotu analīzi, un sintēzes metode, meklējot labākā skaidrojuma definīciju un lietojumu. Tāpat, aplūkojot sieviešu identitāti islāmā, izmantota hermeneitikas tekstu interpretācijas metode.

Atslēgvārdi: sievietes identitāte, islāms, musulmaņi, sociālpolitika, teoloģija.

Ievads

Seja ir cilvēka identitātes redzamā daļa. Noteiktās kultūrās sejas ietērs simbolizē piederību ticībai un reliģijas kustībai. Eiropā musulmaņu

sievietes seja un tās ietvars kļuvis par diskusiju tematu, analizējot, kā tas atvieglo vai kavē sociālpolitiskās kustības izaugsmi un attīstību.

Vai politiskā un juridiskā vara, ierobežojot ticības atspoguļojumu, Eiropā gūst varu vai tikai pielāgojas multikulturālās sabiedrības sajaukumam? Kāds ir “plīvura” teoloģiskais un juridiskais aspekts? Šajā darbā pētīti islāma pamatteksti par “plīvuru” un juridiskās interpretācijas.

Musulmaņu sieviešu galvassega ir sociālpolitiska disciplīna, kas izgaismo būtisku fenomenu. Korāns nenosaka ticīgai sievietei ierobežojumus sejas atklāšanai, taču tieši nikāba valkāšana ir diskusiju un ierobežojumu pamats Eiropas likumdošanā. Kāpēc “plīvurs” kļuvis aktuāls musulmaņu kultūrai Eiropā? Rakstā pretnostatu sievietes lomu islāmā, tās izskatu, uzvedību un Rietumu sabiedrības izpratni, kas politiski, sociāli un likumiski sievieti nereti ierobežo vēl vairāk nekā sejas aizsegums zem “plīvura”.

Valstis, kas aizliedz nēsāt musulmaņu galvassegas, cenšas saglabāt savas kultūras identitāti un reliģiskās vērtības, nodrošināt sabiedrisko drošību un kārtību, taču tikmēr pārkāpj indivīda tiesības uz reliģijas brīvību. Tās ir cilvēka pamattiesības¹, kas ietvertas starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos un valstu konstitūcijās. Šajā darbā aplūkotas trīs veidu galvassegas: hidžābs, nikābs un burka.

Rakstā izmantota vēsturiskā metode, veicot avotu analīzi, un sintēzes metode, meklējot labākā skaidrojuma definīciju un lietojumu. Tāpat, aplūkojot sieviešu identitāti islāmā, izmantota hermeneitikas tekstu interpretācijas metode. Raksta tēze – teoloģiski politiskie ierobežojumi rada slēptus draudus sociālajai videi un vājina sievietes identitātes vietu islāma ticībā.

1. Musulmaņu sievietes reliģiskais ietērpis

Islāmā galvassegas nēsāšana uzskatāma par indivīda reliģiskās piederības izpausmi. Galvassega ir apģērba sastāvdaļa, ko musulmaņu sievietes valkā ikdienā. “Musulmaņu sievietes galvassegas nēsā reliģisku

1 “Ikvienam cilvēkam ir tiesības uz domu, apziņas un reliģijas brīvību; šīs tiesības ietver arī brīvību mainīt savu reliģisko pārliecību vai ticību un nodoties savai reliģijai vai ticībai kā vienatnē, tā kopā ar citiem, piekopjot kultu, izpildot reliģiskas vai rituālas ceremonijas un sludinot mācību.” Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/649>

motīvu vadītas, kā arī lai izrādītu cieņu sev un savai grupas piederībai.” [Nielsen et al. 2009: 428] Galvassegu nēsāšana ir musulmaņu sieviešu pienākums, kas pauž tikumību un piederību. “Mūsdienās islāms tiek uzskatīts par visstraujāk augošo reliģiju un musulmaņi – par lielāko reliģisko minoritāti Eiropā.” [Ahmad 2011: 16] Līdz ar to valstīm, kuras vēlas ieviest regulējumu seju aizsedzoša apģērba nēsāšanas ierobežošanai, īpaša uzmanība jāvērs uz to, lai konkrētais ierobežojums tiktu atzīts par tiesisku un attaisnotu attiecīgo personas reliģijas brīvības ierobežojumu. Mūsdienās Eiropā un arī Latvijā sastopami aizspriedumi pret musulmaņiem, islāmfobija un bailes no islāmizēšanās procesiem sabiedrībā. Tas saistīts ar globalizācijas pavērtajām iespējām, brīvību, tās sekām, kā arī musulmaņu imigrantu pieplūdumu.

““Plīvurs” Rietumu feminisma izpratnē ir simbols vardarbībai pret apspiestajām “austrumu” sievietēm un spiedienam kopumā, kurā dominē vīrieši.” [Güven 2013: 88–94]. “Plīvurs nozīmē, ka sieviete ir klātesoša vīriešu pasaulē, bet neredzama; viņai nav tiesību atrasties uz ielas.” [Mernessi 2011: 157]

Lielākā daļa musulmaņu sieviešu Rietumos valkā galvassegas, kas aptver tikai matus, bet neaizsedz seju, – hidžābu. Tas apzīmē pieticību gan uzvedībā, gan apģērbā. “Pārsvarā musulmanietēm, izejot no mājas, ir jāapsedz savs ķermenis, lai atturētu garāmejošos vīriešus no iekāres.” [Veils and Covering s. a.]

Musulmaņi dzīvo saskaņā ar šariatu – tiesību un reliģisko normu kopumu. Tas ietver krimināltiesību, valsts, mantojuma, laulības un ģimenes tiesību normas. “Pēc šariata tiek atvasinātas tiesību normas ne tikai reliģiskajos jautājumos, bet arī sabiedriskajā un privātajā dzīves jomā.” [Askerovs 2007] “Sievietes pienākums aizsegt matus un/vai seju parasti tiek pamatots ar islāma prasību ģērbties tikumīgi. Tomēr tikumīgas ģērbšanās standarts tiek interpretēts ļoti dažādi.” [Rudusāne-Simiča 2016: 18–24]. Korāna 33. sūras 59. ājātā teikts: “Ak, pravietī! Saki savām sievietēm un meitām, un ticīgo sievietēm, lai tās apmetni pastiepj uz leju, gan drošāk, – ka pazīs viņas un neuzmāksies viņām.” [Korāns 2011: 302] Šī ājata komentāros teikts, ka Allāhs pavēlēja Savam pravietim aicināt ticīgās sievietes aizklāt galvu un krūtis ar apmetni.

Islāma tēls ir sieviete ar lakatu jeb hidžābā ar aplātu galvu. Hidžāba valkāšanu par obligātu atzīst visas likumu skolas, tā ir pamatota ar Korāna ājatiem (24:31 un 33:58-61) un pravieša hadīsiem, kuros teikts, ka sievietēm jāapsedz mati. Tas rāda sievietes paklausību Dievam. Vēl svarīgāks ir

iekšējais hidžābs – uzvedība, manieres un sievietes morāle. Bez ticības un morālām nostādnēm atribūtika ir tikai fikcija. “Var nošķirt divus musulmaņu galvassegu veidus – seju atklājošas un seju aizsedzošas.” [Rudusāne-Simiča 2016: 20] Pirmajā kategorijā ietilpst lakati, kas aizklāj ķermeni, matus, kaklu, taču seja paliek atklāta. Otrajā kategorijā ietilpst lakati, kas aizsedz visu ķermeni un aizklāj seju ar sietu – burka – vai arī atstāj nelielu spraugu acīm – nikābs. Katra sieviete atkarībā no ģimenes saknēm, tradīcijām, kultūras ieražām un ģeogrāfiskās dislokācijas izvēlas sev piemērotāko. “Nikābs apvieno šalli un sejas plīvuru, kas atsedz tikai acis. Nikābu valkā Persijas līča valstīs, arī Pakistānā. Burka pilnīgi aizsedz seju un ķermeni, atstājot tikai tīklotu spraudziņu acīm.” [Bērziņš 2015] “Burka ir ļoti reti sastopama Eiropā, to tradicionāli valkā Afganistānā.” [Kortweg & Yurdakul 2014]

Galvassegas izriet no paklausības Dieva gribai. “Islāms izmaina individuālu cilvēku grupas domu un izveido tos ticīgo kopienā.” [Mernessi 2011: 25] “Lai gan svētajos rakstos nav tiešas norādes uz galvassegas nēsāšanas pienākumu, tiek interpretēts, ka sievietēm, sasniedzot pubertāti, ir pienākums to nesāt publiskā telpā.” [Osman 2014: 131] “Islāms nav tikai reliģija. Tā ir holistiska pieeja pasaulei, ko raksturo “unikāla uzstājība uz sevi kā saskaņotu un slēgtu sistēmu, socioloģiski un juridiski un pat politiski organizētu vienību ikdienišķajā pasaulē un ideoloģiski organizētu vienību kā ideālu”.” [Cantwell-Smith 1964: 79]

“Nodošanās reliģiskajam kultam ir atkarīga no vecuma un dzimuma: piemēram, ciemos jaunas meitenes gandrīz nemaz netiek iesaistītas islāma reliģiskajās aktivitātēs, bet līdzdalība sieviešu vidū strauji pieaug līdz ar vecumu.” [Fry & King 1980: 19–20] “Tradicionāli tiek uzskatīts, ka sievietes jāizslēdz no aktīvas līdzdalības reliģiskajā un politiskajā dzīvē vispār, kas notiek konkrēti ap mošeju, un no daudzām pārvaldes darbībām, ko bauda un izmanto vīrieši.” [Fry & King 1980: 90] Korāna 4. nodaļas “AnNisa” 34. pants nosaka: “Vīrieši ir atbildīgi par sievietēm no tā [tiesībām], ko Allāhs ir devis vienam pār otru un ko viņi tērē [apgādībai] no viņu mantas. Tāpēc taisnīgās sievietes ir sirsnīgi paklausīgas, aizsargādamās [viņu vīra] klātneesamībā ar to, ko Allāhs noliktu.” [Quran s. a. 4:34]

Ģimenes vērtības un sievietes – sievas un mātes lomā – islāmā vērtējamas kā pamatakmeņi pret ārvalstu vērtību un prakšu ieviešanos. “Arābu sieviete ir galvenais elements jebkuras valsts suverēnā nākotnē.” [Mernessi

2011: 193] “Islāmā, aizstāvēdamas savu šķīstību jeb tikumību un morālo skaidrību, kā arī uzturot valsts un ģimenes godu, sievietes ieņem ļoti būtisku lomu.” [Shirazi 2010: 12]

2. Musulmaņu sieviešu galvassegas nosacījumi islāma pamatavotos

Galvassegas ir tikumīgas ģērbšanās nosacījums. “Nav vienprātības, vai un kādā mērā galvassegas nēsāšana ir no Korāna izrietošs reliģisks pienākums.” [Rudusāne-Simiča 2016: 19] Korāna 24. nodaļas “An-Nur” 30. un 31. pantā teikts: “[...] lai staigā nodurtu skatienu un glabā savas privātās daļas (lai būtu šķīstas).” “Šī komanda var tikt alegoriski attiecināta kā “acu hidžābs” – lai nepieļautu nevajadzīgu iekāri pret pretējo dzimumu, ko panāk ar savu acu nolaišanu jeb “blenšanas novēršanu”, ko var salīdzināt arī ar kristiešu Jaunās Derības Mateja evaņģēlijā 5:27-28 minēto par laulības pārkāpšanu ar iekāri vien, ne tikai fizisku darbību.” [Rizvi 2014] Tālāk Korānā 24:31 vairāk izvēsta informācija sievietēm saistībā ar apģērba normām:

“[...] un nerādi savas rotas, tik to, kas pats redzams, un aplāj ar lakatu savu krūšu daļu un nerādi savas rotas, izņemot saviem vīriem, saviem tēviem, savu vīru tēviem, viņu dēliem, savu vīru dēliem un viņu brāļiem, savu brāļu dēliem, savu māsu dēliem un viņu sievietēm, tam, kas pēc viņu labās rokas tīko, vai tiem vīriešu pavadoņiem, kam nav fiziskas vēlmes, vai bērniem, kas vēl nezina sieviešu privātos aspektus.” [Quran s. a.: 24:30-40]

Apsēgta sieviete ir pasargāta no nepatīkamiem vīriešu skatieniem. “Esot apsēgta, sieviete izvairās no izjūtas, ka viņa tiek uztverta kā seksuāls un iekārojams objekts, tāpēc sieviete jūtas ērtāk un drošāk.” [Nieuwerkerk 2006: 103] “Sievietes ir jākontrolē, lai tās nenovērstu vīriešu uzmanību no reliģiskajiem pienākumiem.” [Mernessi 2011: 42] Islāmā sievietes apģērbam ir noteikta loma, tam jābūt pieticīgam un vienkāršam. “Apģērbs var būt no vienkāršaina līdz pat raibam, no melna līdz pat spilgti krāsainam.” [Brooks 2007: 16–20]

Vairākas Eiropas valstis ir aizliegušas valkātnīkābu un burku. Francija 2010. gadā pieņēma likumu, kas kriminalizē burku un nīkābu nēsāšanu, Beļģija 2011. gadā pieņēma likumu par burkas un nīkāba nēsāšanas

aizliegumu, taču Eiropas Cilvēktiesību tiesā vēl nav vērtēts, vai šāda veida ierobežojums Beļģijā ir attaisnojams. “Eiropas Cilvēktiesību tiesā ir iesniegtas divas lietas – Belkacemi un Oussar pret Beļģiju un Dakir pret Beļģiju.” [Latvijas Republikas Tiesībsargs 2016] Daļēji pašvaldību līmenī burkas un nikābi aizliegti arī Šveicē, Itālijā un Nīderlandē. “Mūsdienās starp musulmaņiem vairs nav vienotas nostājas par šīs galvassegas nēsāšanas “obligātumu”, tāpat arī atšķiras šo galvassegu forma dažādās musulmaņu valstīs.” [Gallala 2006: 593–612]

Sūra “Gaisma” 24:31 nosaka uzvedības normas, ko sievietēm neievērot ir aizliegts: “Savas rotas tās nedrīkst atsegt nevienam citam kā vien savam vīram, tēvam, vīratēvam, dēliem, vīra dēliem, brāļiem, brāļu un māsu dēliem, sievietēm, maziem bērniem.” Sevi atsegt sievietes drīkst tikai sieviešu un ģimenes vīriešu klātbūtnē. Sūras “Kopējie spēki” 33:59 ājatā teikts, ka sievietei sevi jāapsedz: “Ak, pravieti! Saki savām sievietēm un meitām un ticīgo sievietēm nolaist lejā/aizsegt sevi ar apģērbu. Tās būs zināmas un netiks traucētas. Allāhs ir piedodošs un žēlsirdīgs.” Korāna 7. nodaļas “Al-A’raf” 26. pantā teikts: “Bet apģērbšanās ar taisnību – tas ir vislabākais. Tā ir labākā no Allāha pazīmēm, ko viņi varbūt atcerēsies.” [Quran s. a.: 7:26–36] Rietumu civilizācija uzskata, ka galvassegas nēsāšana ir diskriminācijas un pakļautības simbols.

“Jautājums par galvassegu kā no Korāna izrietošs pienākums nav būtisks Rietumu cilvēktiesību kontekstā, kur netiek veikta reliģisku tekstu teoloģiska analīze, bet indivīda reliģiskā izpausme tiek aizsargāta, pamatojoties uz indivīda iekšējo pārliecību.” [Rudusāne-Simiča 2016: 18–24] Cilvēktiesību skatījumā galvassegas nēsāšana un nēsāšanas ierobežojums aplūkojams kā tiesības uz reliģiju, lai gan tas aizskar arī tiesības uz privātumu, minoritāšu tiesības. Eiropas Cilvēktiesību tiesa norāda, ka situācijā, kad konkurē reliģijas brīvība ar citām pamattiesībām, tiesa priekšroku dod tiesībām uz reliģiju.

3. Sociālpolitiskais sekulārisms Eiropā musulmaņu jautājumos

Vispārējās cilvēka pienākumu deklarācijas 18. pants [Vispārējā cilvēka pienākumu deklarācija 1997], Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību

aizsardzības konvencijas 9. pants [Eiropas Padome 1997] un Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 18. pants [Apvienoto Nāciju Organizācija 2003] paredz, ka ikvienam cilvēkam ir tiesības uz domu, apziņas un reliģijas brīvību. "Reliģiskā brīvība satur tiesības pieņemt un praktizēt to reliģiju, kuru persona pati vēlas, vienatnē vai kopā ar citiem, ievērot savas reliģiskās pārliedības kanonus [Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā 27417/95], paust savu pārliedību uz ārieni un demonstrēt to citām personām gan privātā, gan publiskā vidē." [Balodis 2011: 332] Reliģiskās pārliedības paušana ietver apģērba nēsāšanu. "Apvienoto Nāciju Organizācijas Cilvēktiesību komisija atzinusi, ka reliģijas brīvība ietver arī galvassegu nēsāšanu." [Human Rights Committee 1993: 4]

Valsts neitralitātes princips jeb sekulārisms ir brīvs no reliģijas un Dieva. Sekulārisms saistās ar valsts valdību, institūciju attiecībām ar baznīcu. Sekularitātes princips valstīm, kas atdalītas no baznīcas, dod iespēju pieņemt lēmumus, ierobežojot personas tiesības uz reliģiju.

Liberālais sekulārisms ir pasīva neitralitāte, jo nošķir reliģiju un valsti, bet pieļauj reliģisko uzskatu izpaušanu publiskajā sfērā, atturoties no noteikumu pieņemšanas, kas traucē reliģijas praksi. "Reliģiskie simboli valsts iestādēs, tostarp skolās, ir atļauti, un tiek veicināta reliģiskā tolerance." [Osman 2014: 132] "Islāms, ieņemot otro vietu starp reliģijām Eiropas Savienībā pēc kristietības, primāri ir faktors, kas pievērš uzmanību, jo pastāv plaši pausts viedoklis, ka nākotni noteiks konflikts starp islāmu, kristietību un sekulārismu." [Jenkins 2006: 520] Vairums Eiropas valstu noteic, ka "plīvura" atļaušana ir zīme musulmaņu imigrantu integrācijas neveiksmīgam mēģinājumam sabiedrībā. "Musulmaņu kopienas ir saskārušās ar sistēmisku diskrimināciju un izstumtību no sabiedrības." [Howard 2012: 32-33]

Ar sekulārismu valstis un tiesas attaisno galvassegu aizliegumu. "Galvassegu valkāšanas ierobežojumi aizsargā sekulārismu, novēršot reliģisko spiedienu, kas tiek izdarīts uz musulmaņu sievietēm, veicina dzimumu līdztiesības principa ievērošanu, aizsargā sabiedrisko drošību un kārtību, tādā veidā aizsargājoties arī pret reliģisko ekstrēmismu." [Osman 2014: 126] Šis aizliegums aizsargā arī valsts un baznīcas atdalītības principu. "Francijā un Turcijā un valstīs, kur valsts ir stingri nošķirta no baznīcas, tas nostiprināts arī konstitūcijā." [Howard 2012: 223] Saskaņā ar sekulārisma valstij jābūt neitrālai attiecībā uz reliģiju. "Katras valsts interpretācija

nosaka, vai seju aizsedzoša apģērba aizliegums var tikt pamatots ar sekulārisma principiem.” [Howard 2012: 47]

Valstij ir vienlīdzīga attieksme attiecībā uz visām reliģijām un to simboliem. “Aizliegumi nav nepieciešami, kamēr visi reliģiskie simboli tiek atļauti un var tikt izrādīti ar vienlīdzīgiem noteikumiem.” [Howard 2012: 48] “Sabiedrības locekļi ir brīvi, izpaužot savu reliģisko pārliecību, arī nēsājot galvassegas. Tomēr šāda brīvība var tikt ierobežota leģitīmu mērķu dēļ.” [Osman 2014: 34] Aizliegumi rada pretrunas neitralitātes ievērošanā, jo parāda nevienlīdzību. “Ja aizliegums nepamatojas citas reliģijas sekmēšanā un pastāv citi leģitīmi mērķi tā nepieciešamībai, uzskatāms, ka valsts nav pārkāpusi neitralitātes principu.” [Howard 2012: 40–41] Šāds sekulārisma modelis raksturīgs Vācijai. “Tā pamatā: neitralitāte – valsts neidentificējas ar reliģiju, neiejaucas reliģisko organizāciju lietās; tolerance – valsts garantē pilsoņu reliģisko vajadzību piepildīšanu, līdzās pastāvot vairākām reliģijām; vienlīdzība – valsts reliģijām piemēro vienādus noteikumus, ņemot vērā baznīcu skaitlisko sastāvu un sabiedrisko ietekmi.” [Balodis 2002: 90–91]

Centrālais konflikts ir atšķirīgās valsts attiecībās ar reliģiju. “Fundamentālais islāms atzīst tikai valsts autoritāti un likumību, kas izriet tieši no Dieva. Pretstatā mūsdienu Eiropā varas principus nosaka valsts institūcijas, kur politika ir atšķirta no reliģijas, jeb sekulārisms.” [Petrova 2007: 69] Reliģija un tās izpaušana tiek uzskatīta par katra privātu lietu. Valstij jābūt neitrālai pret reliģiju, nevar pieļaut amatpersonu un iedzīvotāju reliģijas ārēju izpaušanu publiskās iestādēs. “Valsts sevi neidentificē ne ar vienu no reliģijām.” [Osman 2014: 1327–1328]

Aizsargājot sekulārismu, valsts izdod tiesību aktus, kas kontrolē reliģisko uzskatu ārējo paušanu. Bet islāms nav reliģija, tas ir dzīvesveids. “Islāmā tiek regulēts katrs musulmaņa dzīves aspekts gan publiskajā, gan privātajā sfērā. Līdz ar to ir grūti saskaņot to ar priekšstatu, ka reliģija un visas tās izpausmes attiecas tikai uz privāto sfēru.” [Osman 2014 1327–1328]

“Plīvurs” ir redzamā daļa. “Antropoloģijā tiek uzsvērts, ka reliģija ir nepieciešama cilvēku pastāvēšanai, tā analizē ceļus, kur sabiedrība ir radījusi un izvēlējusies reliģiskās ticības un prakses, un to, kā savienota cilvēka būtība ar publisko un privāto dzīvi.” [Azzam 2007: 22] Galvassega ir visnegatīvāk ekspluatētais simbols musulmaņu propagandā, kas Rietumu

sabiedrībā simbolizē sievietes pakārtošanos, reliģisko ekstrēmismu, radikāla fundamentālisma politikas simbolu, kas asociēts ar terorismu. “Persona, kurai seja pilnībā aizsegta ar apģērbu, var tikt uztverta kā tāda, kurai ir ko slēpt, var tikt uztverta kā apdraudējums.” [Tieslietu ministrija 2020] “Galvassegu nēsāšanas aizliegums padara musulmaņu imigrantu integrācijas uzdevumu neiespējamu Rietumu valstu atšķirīgo redzējumu un uzskatu dēļ.” [Rudusāne 2011: 4–5] Sejas aizklāšana ir barjera sabiedrības savstarpējai komunikācijai. “Sabiedrības komunikācija publiskajā telpā balstās gan uz iespēju identificēt personu pēc tās izskata, gan uztverot personas sakāmo ne tikai verbāli, bet arī neverbāli, izmantojot vaibstus, mīmiku un žestus.” [Howard 2012: 42] Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka personas seja ir nozīmīga loma sabiedrības komunikācijā, un tādēļ aizliegums personai aizklāt seju var tikt attaisnots ar citu personu tiesībām uz atklātu komunikāciju publiskā telpā [European Court of Human Rights 2014].

Secinājumi

Reliģijas simboli visos laikos ir attēlojuši abstraktu izpratni par Dievu. “Plīvurs” jau gadsimtiem ir sargājis sievieti no svešām acīm, ļaujot saglabāt tikumību un cieņu sabiedriskajā telpā. Līdz ar islāma izplatību pasaulē, citu kultūru, valsts nosacījumu un dominējošo reliģijas virzienu ietekmi šis vēsturiskais aspekts ir apstrīdams un kļuvis par pamatu bažām, šaubām, diskusijām, tiesas prāvām un reliģijas normu pārvērtēšanai.

Viennozīmīgas atbildes, kā musulmanietēm ģērbties Rietumu sabiedrībā, nav. Interpretācija ir atkarīga ne vien no islāma avotiem, bet arī no konkrētās valsts likumdošanas. Raksta tēze apstiprinās, jo Eiropas noteiktie teoloģiski politiskie ierobežojumi vājina musulmaņu sievietes identitāti ikdienā un transformē reliģiskās ieražas, radot draudus sabiedrībai, kamēr sejas atsegšana ir šķietams drošības, sabiedriskās kārtības un tikumības jautājumu risinājums.

Izmantotie avoti un literatūra

1. Ahmad, N. M. (2011). The Islamic and International Human Rights Law Perspectives of Headscarf: The Case of Europe. *International Journal of Business and Social Science*, 16(2), 16.

2. Apvienoto Nāciju Organizācija. (2003). Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām. *Latvijas Vēstnesis*, 61. Pieejams: <http://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/705> (skatīts 09.11.2022.).
3. Askerovs, S. (2007). Musulmaņu tiesību avoti. *Jurista Vārds*, 44(497). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/165467-bmusulmanub-tiesibu-avoti/> (skatīts 09.11.2022.).
4. Azzam, I. J. (2007). *Gender & Religion: Druze Women*. London: Druze Heritage Foundation.
5. Balodis, R. (2002). *Baznīcu tiesības*. Rīga: Reliģijas Brīvības Asociācija.
6. Balodis, R. (2011). Satversmes 99. panta komentārs. In: *Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 332.–342. lpp.
7. Bērziņš, V. (2015). *Islāma apģērba kodekss*. Pieejams: <http://www.la.lv/islama-apperba-kodekss/> (skatīts 09.11.2022.).
8. Brooks, G. (2007). *Nine Parts of Desire: The Hidden World of Islamic Women*. United Kingdom: Penguin Books.
9. Cantwell-Smith, W. (1964). *The Meaning and End of Religion*. Mentor Books, MT 575. United States: New York.
10. Eiropas Padome. (1997). Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. *Latvijas Vēstnesis*, 143/144. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/649> (skatīts 11.11.2022.).
11. European Court of Human Rights. (2000). *Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā: 27417/95 Cha'are Shalom Ve Tsedek v. France, para. 73*". Pieejams: <http://hudoc.echr.org> (skatīts 09.11.2022.).
12. European Court of Human Rights. (2014). *Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā: 43835/11 S.A.S. v. France, para. 122*. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-145466>, 2014 (skatīts 06.11.2022.).
13. Fry, G., & King, R. J. (1980). *Islam: A Survey of the Muslim Faith*. Grand Rapids, Michigan: Baker Book House.
14. Gallala, I. (2006). The Islamic Headscarf: An Example of Surmountable Conflict between *Shari'a* and the Fundamental Principles of Europe. *European Law Journal*, 12(5), 593–612.
15. Guindi Fadwa, E. (1999). *Veil: Modesty, Privacy and Resistance*. United Kingdom: Berg Publishers.

16. Guven, S. (2013). The Image of Veil in Leila Ahmed's Women and Gender in Islam. *Journal of History Culture and Art Research*, 2(2), 88–94.
17. Howard, E. (2012). *Law and the Wearing of Religious Symbols: European Bans on the Wearing of Religious Symbols in Education*. New York: Routledge.
18. Human Rights Committee. (1994). *General Comment 22, Article 18*. Compilation of General Comments and General Recommendations Adopted by Human Rights Treaty Bodies, U.N. Doc. HRI/GEN/1/Rev.1 at 35, para. 4. Pieejams: <https://www1.umn.edu/humanrts/gencomm/hrcom22.htm> (skatīts 07.11.2022.).
19. Jenkins, P. (2006). Demographics, religion, and the future of Europe. *Orbis*, 50(3), 519–539.
20. *Korāns*. (2011). Tulk. U. Bērziņš. Rīga: Neputns.
21. Korteweg, A., & Yurdakul, G. (2014). *The Headscarf Debates: Conflicts of National Belonging*. Stanford, California: Stanford University Press. Pieejams: <https://www.ebscohost.com/> (skatīts 10.11.2022.).
22. Latvijas Republikas Tiesībsargs. (2016). *Tiesībsarga viedoklis par seju aizsedzoša apģērba nēsāšanu*. Pieejams: <http://www.tiesibsargs.lv/sakumlapa/tiesibsarga-viedoklis-par-seju-aizsedzosa-apgerba-nesasanu/> (skatīts 09.11.2022.).
23. Mernessi, F. (2011). *Beyond the Veil: Male-Female Dynamics in a Muslim Society*. London: Saqi Books.
24. Nielsen, J., Akgönül, S., Alibašić, A., Maréchal, B., & Moe, C. (2009). *Yearbook of Muslims in Europe*. Vol. 1. Leiden: Brill, p. 428.
25. Nieuwkerk, K. van (ed.). (2006). *Women Embracing Islam: Gender and Conversion in the West*. Austin: University of Texas Press.
26. Osman, F. (2014). Legislative prohibitions on wearing a headscarf: Are they justified? *Potchefstroom Electronic Law Journal*, 17(4), 1327–1328.
27. Petrova, O. (2007). *Musulmaņu svētais karš džihāds un Eiropa (Džihāds krievu islāma pētniecībā)*. Maģistra darbs. Rīga: Latvijas Universitāte.
28. *Quran*. (s. a.). Pieejams: <https://quran.com> (skatīts 10.11.2022.).
29. Rizvi, S. M. (2014). *Hijab, The Muslim Womens Dress, Islamic or Cultural?* Pieejams: <http://www.islamicmobility.com/files/pdf/pdf460.pdf> (skatīts 09.11.2022.).
30. Rudusāne, V. (2011). *Musulmaņu galvassegu nēsāšanas aizlieguma tiesiskie aspekti*. Bakalaura darbs. Rīga: Latvijas Universitāte.

31. Rudusāne-Simiča, V. (2016). Sieviešu lakats tiesību mezglā. *Jurista Vārds*, 6, 18–24.
32. Shirazi, F. (ed.). (2010). *Muslim Women in War and Crisis: Representation and Reality*. Austin: University of Texas Press.
33. Tieslietu ministrija. (2020). *Paziņojums par līdzdalības iespējām likumprojekta "Seju aizsedzoša apģērba nēsāšanas ierobežojuma likums" izstrādes procesā*. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/pazinojums-par-lidzdalibas-iespejam-likumprojekta-seju-aizsedzosa-apperba-nesasanas-ierobezojuma-likums-izstrades-procesa> (skatīts 07.11.2022.).
34. *Veils and Covering*. (s. a.). Pieejams: <https://www.thereligionofpeace.com/pages/quran/veils.aspx> (skatīts 09.11.2022.).
35. *Vispārējā cilvēka pienākumu deklarācija*. (1997). Pieejams: <https://www.interactioncouncil.org/sites/default/files/Latvian.pdf> (skatīts 11.11.2022.).
36. Ас-Саади, А. Р. Н. (2014). *Толкование Священного Корана*. 3 том. Пер. с арабского языка Эльмир Кулиев. Москва: Умма.